

כל הבשר פרק שמיני חולין

קו.

עין משפט נר מצוה

(א) יומא פנ: (ע"ש דלימא היינו דמנן כי ורין מקון שס), (ב) וזהו הכיט דמנן כי דלמא בימא הניל ופאשר דרר ר' אבה גופו מני לן דלימא מיס ר' אבה כי הנכר בימא הניל ועי' כחומת פא. והמנא ר' אבה כי ורין זיל בימא הניל היינו דמנא, (א) [תוס' דידים פ"א ה"ו ע"ש], (ד) ויבמות כ. ועס נמנן, (ה) חגיגה (ו) זכרות מה, (ז) ומדעא מחומת בלן תי, (ח) זיל הטיגוה, (ט) זיל יא, (י) ונשיע מוס' סוכה יע: ד"ה טיט ומוס' זכמים ככ. ד"ה למטוטין.

תורה אור השלם

1. ובל אשר יגע בו תבב ורדיו לא שטף במים וזבס בגדיו ורחץ במים וקטמא עד וקערב: וקירא טו יא

גליון הש"ס

נב' האכילו בשר חיה. עין צ"י י"ד ס' קי:

הנהגות הב"ח

(טל) נב' השתא כל גופו טובל זמן פניו ידיו: (טז) תוב' ד"ה מני וכו' מוקן לה חוקיה וכו' ורבי יתמן דשרי הכא ס"ל בלי בתנא: (א) ד"ה מיס וכו' למי מקוה משלים למי כבוד ולביעית: (ז) ד"ה מנהו וכו' גמורה היא דעיקר:

הנהגות מהר"ב

א' נב' כי אהר רב דימי אמר מיס הלאשונים. י"ב עין צ"י צ"ד ספי ק"ז דהי' ישתל רשע או שעת השמד הי' וחי מחוקים עמטם לגוים כפריקא דלתי' הא אסור לעשות סמורה בצנר האסור מן המורה וכו' מהר"ם ש"ך ועין מהרש"א בשלחן רש"י כ"ה האכילו וכו' למפרש כמדמנן ויה שלם הכרבי:

מוסף רש"י

מיס הראשונים האכילו בשר חיה. פונק ישראל היה מוכר לשראל דברים הנותרים ומחילים, ומנהג לנכרים בער חיה מבוטל, כה ישראל לפונק ור'אבו שלם נטל ידיו כהשקט לאכול ומנן לפניו בער חיה (יחזק' א). מצוה חילוק, ולכן כל אחד בפני עצמו, בין כזית המולא בין כזית המון (ברכות מה).

שיטה מקובצת

א' מצוה לשמוע דברי חכמים שתקוה. ג"כ כאן ד"ל בקושיא שיש כאן ע"ש:

האכילו בשר חיה. שהיה חנוני ישראל מוכר בשר שחוטא לשראל ומבשל ומחילים וכשהעובד כוכבים בא בחנומו מאכילו ובלות ובל יהודי אחד לאכול ולא נטל ידיו וכסבור זה שעובד כוכבים הוא והאכילו בשר חיה: **הוילאו אשה מצענה והרגו את הנפש.** צפרק

צפרק דקא שדו מיה מפומא דחצבא אמר אי הוה ידענא דרגיליתו למיעבד הכי לא איעכבי א' **כי אתא רב דימי** אמר מים הראשונים * האכילו בשר חיה אחרונים הוציאו את האשה מבעלה כי אתא רבין אמר ראשונים האכילו בשר נבלה אחרונים הרגו את הנפש אמר רב נחמן בר יצחק וסימניך אתא רב דימי אפקה אחא רבין קטלה ר' אבא מתני חדא מהני והדא מהני לחומרא איתמר חמי האור חוקיה אמר אין נוטלין מהן לידים ורבי יוחנן אמר "נוטלין מהם לידים אמר רבי יוחנן שאלתי את רבן גמליאל בנו של רבי ואוכל טהרות ואמר לי כל גדולי גליל עושין כן חמי טבריא חוקיה אמר אין נוטלין מהם לידים אבל מטבילין בהם הידים ורבי יוחנן אמר כל גופו טובל בהן אבל לא פניו ידיו ורגליו השתא כל גופו טובל בהם פניו ידיו ורגליו לא כ"ש אמר רב פפא במקומן דכולי עלמא לא פליגי דשרי משקל מינייהו במנא דכ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי דפסקינהו בבת בירתא מר סבר גזרינן בת בירתא אמו מנא ומר סבר לא גזרינן בתנאי * מים שנפסלו משתיית בהמה בכלים פסולים בקרקע כשרין רבי שמעון בן אלעזר אומר אף בקרקע טובל בהן כל גופו אבל לא פניו ידיו ורגליו השתא כל גופו טובל בהן * ידיו ורגליו לא כ"ש אלא לאו דפסקינהו בבת בירתא ובהא פליגי דמר סבר גזרינן בת בירתא אמו מנא ומר סבר לא גזרינן אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן נטילת ידים לחולין מפני סרך תרומה ועוד משום מצוה מאי מצוה אמר אביי * מצוה לשמוע דברי חכמים רבא אמר מצוה לשמוע דברי ר"א בן ערך דכתיב וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים אמר ר"א בן ערך מכאן סמכו חכמים לנטילת ידים מן התורה אמר ליה רבא לרב נחמן מאי משמע דכתיב וידיו לא שטף במים הא שטף טהור הא טבילה בעי אלא הכי קאמר ואחר שלא שטף טמא אמר ר' אלעזר אמר רבי אושעיא לא אמרו נטילת ידים לפירות אלא משום נקיות סבור מינה חובה הוא דליכא הא מצוה איכא אמר להו רבא לא חובה ולא מצוה אלא רשות ופליגא דרב נחמן * דאמר רב נחמן הנוטל ידיו לפירות אינו אלא מגסי הרוח אמר רבה בר בר חנה הוה קאימנא קמיה דרבי אמי ורבי אסי אייתו לקמייהו כלכלה דפירי ואכלו ולא משו ידיהו ולא יהבו לי מידי וברך חד חד לחודיה אין נטילת ידים לפירות וש"מ אין מוזמנין על הפירות ושמוע מינה ישנים שאכלו מצוה ליחלק * תניא נמי הכי שנים שאכלו מצוה ליחלק חבמה דברים אמורים שהיו שניהם סופרים אבל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יוצא תנו רבנן נטילת ידים

חזנהו דהוו שדו מיה מפומא דחצבא. והא דליעכבז ולא עשה בעלמנו כן או שלא הודיעם לפי שהיה ירא שקפידו עליו שאר השדים אם היה מודיע חי נמי אין מועיל אלא שדי להו ההוא גברא גופיה דשמי: **חמ"י** האור חוקיה אמר אין נוטלין מהם לידים. והא דמניא לעיל (דף קה). מים ראשונים נוטלין בין בחמין בין בצונן מוקי (ב) חוקיה כלישנא קמא דר' ינאי דלעיל כשאין היד סולדת וכאן איירי כשהיד סולדת זמן ורבי יוחנן דשרי הכא בלשון צפרק דמוקי לה אע"פ שהיד סולדת מותר וזמנא פירש צונטרס לחוקיה תנא הוא ופליג אצריימא דלעיל:

דפסקינהו בבת בירתא. והא דאמרין צפרק ג' מינין (מזיל לה). דרביעית דמקוה צטלי בצטלה היינו מחמין וליטורות אכל שרי להטביל זמן ידיו א"נ לגמרי בצטלה אף לידים והלא צמזמבין למקוה וכן פירש צונטרס:

מים שנפסלו משתיית בהמה בכלים פסולים בקרקע כשרין. צפ"ב דזכמים (דף כג). אמרין כל המשלים למי מקוה משלים למי (א) זכר ולרביעית אינו משלים למעוטי מאי אילימא למעוטי טיט הגרוק הכי דמי אי דפרה שוחה ושוחה ממנו אפילו לרביעית נמי משלים פירש שם צונטרס וכשרים הן לידים כדאמר צפרק כל הבשר מים שנפסלו משתיית בהמה צין צטליס צין צקרקע פסולין הא לא נפסלו כשרין ואגב ריהטא לא עיין * כן ואס תאמר דהתם קאמר ואי דלין פרה שוחה ושוחה ממנו אפילו למקוה נמי לא והלא משמע דלכ"ע טובל זמן כל גופו ונראה לפרש דהתם מיירי שנפסלו משתיית בהמה מחמת שהטיט עז כל כך שאינה יכולה לשמות דאו אין שם מים עליו אכל הכא איירי צללוין הרבה אלא דמאיס ומסרמי ומחמת כך אין הפרה יכולה לשמות * **מצוה לשמוע דברי חכמים.** וא"ת והלא משום סרך תרומה תקנו וא"כ מאי ועוד וי"ל דתקנו משום נקיות:

מצוה לשמוע דברי רבי אלעזר בן ערך. פירוש דאסמין ליה קרא דלאו דרשה גמורה (ו) דעיקר קרא אהא לכדדרשין צנדה (דף מג). מה ידיו מאכרתי: **ושמעי מינה שנים שאכלו מצוה** ליחלק. תימה לר"י מנא ליה דמנא ליחלק דילמא רשות כמ"ד בריש פ' שלשה שאכלו (ברכות מה). דלס רזו לזמן מוזמנין דלפוטמא היא דרב ורבי יוחנן ועוד קשה דהתם לא פליגי אלא צפת שיש עליו תורת זמון צג' אכל פירות דאין מוזמנין עליהן כלל כדאמר ש"מ דאין מוזמנין על הפירות פשיטא דמנא ליחלק

שמע מינה תלת שמע מינה אין נטילת ידים על הפירות ושמוע מינה ישנים שאכלו מצוה ליחלק * תניא נמי הכי שנים שאכלו מצוה ליחלק חבמה דברים אמורים שהיו שניהם סופרים אבל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יוצא תנו רבנן נטילת ידים

ולא יהבו לי מידי וברך חד חד לחודיה אין נטילת ידים לפירות וש"מ אין מוזמנין על הפירות ושמוע מינה ישנים שאכלו מצוה ליחלק * תניא נמי הכי שנים שאכלו מצוה ליחלק חבמה דברים אמורים שהיו שניהם סופרים אבל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יוצא תנו רבנן נטילת ידים

ולא יהבו לי מידי. שלא חשו לנרפני עמהם לזימון דקסברי אין מוזמנין על הפירות לומר נכרך: לאחריהם ולא יא האחד צנכרת חצירו שמע מינה צניס מנא ליחלק הואיל ואין כלן שלשה:

עז

בא מ"י פ"ו מהלכות גרמט הלכה טו ע"ש סגן עשין כ טו"ע א"ח ק"י קטן ע"פ ו ונדבך אלפס גרמט פ"ח דף מ"ד:

בב ב מ"י שם הלכה ט וע"ש טו"ע ע"ש סע"ף ו ונדבך אלפס ע"ש: בבא ג מ"י שם טו"ע ע"ש סע"ף ט:

ד מ"י שם ה"צ'ן: בבב ה מ"י שם הלכה ג וע"ש סגן ע"ש טו"ע א"ח ס"י קנה סע"ף ה:

ל ו טו"ע א"ח ס"י ריג סע"ף ז: לא ז ח מ"י פ"ה מהל' גרמט הלכה טו סגן עשין כ טו"ע א"ח ס"י קנה סע"ף ז ונדבך אלפס ע"ש מה"ל:

לב ט מ"י פ"ו מהלכות גרמט הלכה ד סגן עשין כ טו"ע א"ח ס"י קנה סע"ף ז:

לג מ"י פ"ה מהלכות גרמט הלכה ז ופ"ה מהלכות מקואות הלכה יא:

רבינו גרשום

מיס ראשונים האכילו בשר חיה. (ל) כלומר ההוא דיישב לשלחן כי לא נטל ידיו וכסבור דעובד כוכבים הוה ובהיאור לפניו בשר חיה: אחרונים הוציאו אשה מבעלה. דההוא דאפקיד כסא לאינתהיה אכל עדשים וימא לשוק בירא נטל ידיו וצמא אחרונים הוה רשע אחד שראה כשנתן הבעל הכיס לאשתו וכו' לאשה ואמר לה תני לי הכיס שנתן לך בעליך א"ל תן לי סימן נתן לה שאכל עדשים וכשבא לבינתו וספירה לו הדברים ונירשה. חד מהני חד מהני לחומרא. כלומר מיס הראשונים האכילו בשר חיה אחרונים הרגו את חיה גירשה אלא קטלה: חמי האור חוקיה אמר אין נוטלין מהם לידים כלומר מים ראשונים: פסקינהו במנא. כלומר דנטל מהם בכלי: דפסקינהו בבת בירתא כלומר שהיו עושין שהולכות לשרות ומשקין מהם שדותיו דלא היו המים במקום רבינא ונדהא אלא בעינורות דהיא בת בירתא ובאותו מקום פליגי אם יבול אדם ליטול ידיו אם לא: מים שנפסלו משתיית בהמה. כלומר שלא היו נקיים בכלים פסולים ליטול מהם ידיו בקרקע כשרים: טובל בהם כל גופו אבל לא ידיו ורגליו לענין קידוש ידיו ורגליו לעבוד עבודה: מר סבר גזרינן כלומר דר' שמעון בן אלעזר סבר אבל לא ידיו ורגליו דגזרינן אטו מנא ותי"ק סבר בקרקע כשרים אפי' בבר בירתא דלא גזרינן אטו מנא (אלא) משום סרך תרומה כלומר שאם אכלו חולין בלא נטילת ידים היו מסריכן כן לתרומה והיו אוכלין אפי' תרומה בלא נטילת ידים: הא אחר שלא שטף ידיו טמא כלומר אפי' טהור שלא שטף ידיו טמא לאכול אפי' חולין. ופליגא דרב נחמן כלומר מה דאמרין רשות הוא ליטול ידיו

(א) זיל דהא ישב על השולחן לאכול ולא נטל ידיו וכו'.

ליחלק וי"ל דה"ק ש"מ אין מומנין על הפירות פירוש אין חובה לומר על הפירות אפילו כשהן שלשה מדלא נתנו לו ואין חילוק בפירות בין ג' לב' ואכתי לא ידעינן אם יכול לומר ששנים צפת או בפירות אפילו בג' או אסור כמ"ד אם ראו לומר אין מומנין אלא מדברין כל חד וחד לחודיה שמע מינה דמנחה ליחלק דאם איתא דמוטר לומר לא היה מברך כל אחד לעצמו אלא היה מברך אחד לחצו ואומר נברך שאכלנו משלו כדי להוסיף שנה למקום ואכתי לא ידעינן אלא ששנים אסור לומר נברך שאכלנו משלו אבל בלא נברך שמה יכול אחד לברך ולפטור חברו אבל מדמנינן שנים שישבו מנחה ליחלק דב"א כו' אלמא דשנייהם יודעים לברך חייבים שניהם לברך וא"ת ומ"ש ברכה דבסוף דכל אחד מברך לעצמו מברכה דבתחלה דלחוד מברך לכולן כדמוכח בבי"ד מברכין (ברכות דף נ"ג.) גבי תלמידי (דרב) דהו יתבי קמיה דבר קפרא ואייטו

רבינו גרשום

לפירות (ו' היא) פליגא דרב נחמן דאמר רב נחמן כו' כלומר דאפי' רוצה ליטול ידיו לא שביקין ליה: לחולין עד לפוק. עד פרק העליון של אצבעות: לתרומה עד פרק שני לקדוש ידים ורגלים בפקדש עד הפרק שלישי: עד כאן לחולין כלומר עד פרק ראשון לחולין עד פרק לתרומה: ארשמואל דאמר ע"כ בין לחולין ובין לתרומה לקולא. כלומר עד פרק ראשון: לחומרא. עד פרק שלישי: לבני

א' נלפאה ז"ל ורב ששת דאמר וכו' ואמנם אפשר דכינוי היה גורם בכיני שמואל בין לתרומה לקולא.

עד הפרק. השני שבאמצע אצבעות דכיון דמשום סרך תרומה צעלמא הוא דיו אם נטל כמה שנוגע במאכל דהיינו ראשי אצבעות: לתרומה עד הפרק. פרק השלישי והוא בגב היד: קידוש ידים ורגלים. מן הכיור: עד הפרק. העליון מקום חצור היד והזרוע: עד כאן לחולין. מראה היה צידו כמו שפירשתי:

ושמואל אמר. פרק החולין והתרומה שוין ולחומרא צפרק השלישי והוא שבגב היד: משום דכהן הוא. ורגיל בתרומה לפיכך החמיר על עצמו להרגיל אף בחולין כן כדי שיהא רגיל בה: ומתנה. לאכילה ובלבד שזהר מלגופס ומלטמאס: פקתא

עד הפרק ב' קידוש ידים ורגלים במקדש עד הפרק א' וכל דבר שחוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנטיילת ידים לחולין ובקידוש ידים ורגלים במקדש אמר רב עד כאן לחולין עד כאן לתרומה ושמואל אמר עד כאן בין לחולין בין לתרומה לחומרא ורב ששת אמר עד כאן בין לחולין בין לתרומה לקולא אמר בר הדיא הוה קאימנא קמיה דרבי אמי ואמר עד כאן בין לחולין בין לתרומה לחומרא ולא תימא רבי אמי משום דכהן הוא דהא רבי מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי הוא ליואי ואמר עד כאן בין לחולין בין לתרומה לחומרא אמר רב ינוטל אדם את שתי ידיו שחרית ומתנה עליהן כל היום כולו אמר להו רבי אבינא לבני פקתא

קמיהו פרגיות כרוב ודורמסקין ונתן זר קפרא רשות לחוד מנהן לברך ובסוף אלו דברים (שם דף נ"ג.) תניא היו יושבים צבית המדרש הציאו מאור לפניהם בית הלל אומרים אחד מברך לכולן ובפרק כי"ד מברכין (שם מ"ג:) תנן גבי מוגמר דלחוד מברך לכולן ויש לומר דשאי ברכה דלתחלה שכל אחד מרויח צאומה ברכה שעי' כן מותרין לאכול ולהינות לפיכך מנטרפין לה אבל בסוף שכבר אכלו לא מנטרפין והא דלמירין צפרק כי"ד מברכין (שם דף נ"ג.) רבן גמליאל חזקנים שהיו מסובים בעליה ציריחו והציאו לפניהם כותבות ואכלום ונתן ר"ג רשות לרי' עקיבא לברך וקפץ וברך ברכה אחת מעין ג' היינו משום דר"ג לטעמיה דחשיב להו כפת דקאמר התם כל שהוא מו' המינים רבן גמליאל אומר ג' ברכות ושל"ג דר' עקיבא כרבנן סבירא ליה דלמרי ברכה אחת מעין ג' לא בשביל להוציא כולם ברך אלא ברך לעצמו בקול רם להודיע להם דהלכה כרבנן ומה שאין אנו נוהגין עכשיו לברך בתחלה אחד לכולן אלא צפת לחודיה לפי שאין אנו קובעים עצמנו להסב על היין ועל הפירות ואפילו גבי פת תנן כבי"ד מברכין (שם דף מ"ג.) היו יושבין כל אחד מברך לעצמו היסבו אחד מברך לכולן וגבי יין פליגי התם בגמרא (דף נ"ג.) רב ור' יוחנן דרב סבר לא מהניא ליה היסבה ואיכא דלמרי לא בעיה היסבה ור' יוחנן אמר מהניא ליה היסבה ומיהו ררין עיון דפשט המשנה משמע דמייירי בצרכה דלתחלה ובגמרא משמע דמייירי בצרכה דבסוף גבי תלמידי דרב דלמרי ניכול לחמא אנהר דינק בתר דכריכו יתבי וקא מצעיל להו היסבו אין לא היסבו לא או דלמא כו' משמע דלכ"ע בצרכה דלתחלה הוה פשיטא להו דלא צעי היסבה דלא נסתפקו אלא לברכת המזון לבתר דכריכו ועוד דלי בצרכה דלתחלה פליגי רב ורבי יוחנן לרב מ"ש יין ממוגמר ואור דלחוד מברך לכולן וי"ל משום דמוגמר ואור צא להם הגאה צבת אחת אבל קשה דבהיא תנן בתם צא להם יין לאחר המזון אחד מברך לכולם ול"כ דליכא למימר דשאי התם דמגו דמהניא היסבה לפת מהניא נמי ליין דהכי נמי משני התם כי פריך ליה לרב מצרייתא דאורחין מ"מ הוה ליה לאקשויי טפי לרב ממתניתין ולשנויי הכי אלא להכי לא פריך ליה ממתניתין דעל כרחך איירי בצרכה דמתחלה דומיא דיין שבתוך המזון אבל צרייתא ע"כ איירי בצרכה דבסוף מדעבי היסבה ולפי זה בצרכה דלתחלה לא צעי לאקצועי דוכתא לא צפת ולא בשאר דברים ובצרכה דבסוף צעי לאקצועי דוכתא בין צפת בין בשאר דברים דהלכה כרבי יוחנן ומיהו יש ליישב כולה מלתא בצרכה דמתחלה והא דפריך לרב מצרייתא ולא ממתניתין משום דמצרייתא פריך למרי לשיני דרב ומה שלא נסתפקו תלמידי דרב עד אחר המזון לפי שבתחלה לא צאו צבת אחת לנהר דינק אלא היו מתקבלין שם ליטע משם צבת אחת וכל אחד שהיה מגיע שם היה יושב ואוכל והיה מברך לעצמו והא דמיייתי שם רביה ממתניתין דמייירי בצרכה דלתחלה אש"ג בצרכת המזון שנים מנחה ליחלק ודלתחלה אחד מברך לחדשיו מ"מ מיייתי רביה דכי אמרי ניוול ואיכא דוכתא שדוכתא פלוני כהיסבה דמריא והיו קביעות וכל מקום שהאחד מברך לכולם בין בצרכה ראשונה בין בצרכה אחרונה אין מברך אחד לכולם עד דקצועי: וכל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בנטיילת ידים לחולין. הקשה הרב ר' אברהם בן הרב ר' משה דבתוספתא דמקואות תניא צפרק ז' כל החוץ בכלים חוץ צנדה וצנר בשעת טבילה וצחולין אין חוץ וצנרין והכא קאמר דחולין וי"ל דהכא איירי לאכילה כדמוכח כוליה שמעתא והחמירו באכילה כמו בטבילה והתם נגגיגיה ואיירי אף בחולין שנעשו על סתרת תרומה דלא החמירו זרין לזהר בשעת נטילה מטיט ובצק שחתם הפסין דחולין בטבילה כדתנן בנטיילת וצנרין וכל דבר שחוצץ בטבילה רריך כמו כן לזהר בטבילה לאכילה אבל דמיעוט שאינו מקפיד אין לחוש דבטבילה נמי אינו חוץ כדלמירין צפ"ק דעירובין (דף נ"ג.) אמר רב עד כאן לחולין ועד כאן לתרומה. דקתני צברייתא לחולין עד הפרק לתרומה עד הפרק כו' והיה מראה רב צידו ופירש בקונטרס דעד הפרק לחולין הוא פרק ז' שבאמצע אצבעות ולתרומה עד הפרק שבגב היד ובקדוש ידים עד הפרק העליון מקום חצור היד והזרוע ולא רצה לפרש בקונטרס דפרק חולין הוא פרק ראשון שצראש האצבעות לפי שאינו שיהו שם בכל האצבעות כמו באגודל אבל פרק האמצעי שיהו בכלם ושמואל אמר דפרק חולין ותרומה שוין לחומרא ולא פליג אצרייתא אלא משום דכהן הוא ורגיל בתרומה לכן החמיר על עצמו להרגיל אף בחולין אבל לרב ששת קשה דלמר עד כאן בין לחולין בין לתרומה לקולא וי"ל דרב ששת מפרש הצרייתא צפרק הראשון שצראש האצבעות לחולין ושני לתרומה שהוא פרק אמצעי ולא להקל על הצרייתא קאמר אלא אדרב ושמואל דלמרי דפרק לתרומה הוא מקום חצור האצבעות ותפיסת היד ור"ת פירש ע"כ לחולין פרק ראשון כמו שפירש רב ששת ולפירוש זה קשה צרייתא לרב ששת דלפירוש רריך לומר דלרב ששת חולין ותרומה צפרק ראשון לקולא ומיהו יש לדחות דלשמואל לחומרא היינו פרק שבגב היד כמו קדוש ידים וצא רב ששת להקל משמואל אבל אין לפרש כמו שפירש הרב ר' אברהם דחולין עד פרק שלישי דאצבעות ולתרומה כל פיסת היד פירוש עד הקנה ולקדוש ידים עד העליה שקורין קוד"א בלע"ז והביא רביה מספר הזהיר שכתב שם אמר שמואל לחולין כל היד ואי אפשר לומר כן מדתניא צפרק האומר משקלי עלי (ערכין ט.) משקל יד ומשקל רגלי עלי ר' יהודה אומר ממלא אדם חצית ומכניס ידו עד העזיל וברגל עד הארכובה ופריך וציד עד העזיל ורמניהו קדוש ידים ורגלים במקדש עד הפרק ומשני דאורייתא עד הפרק בנדרים הלך אחר לשון בני אדם אלמא אין קדוש ידים עד העזיל ומיהו יתכן פירושו לפי מה שפרש שם דעזיל היינו אישיל"א והוא בית השחי מקום חצור הזרוע והכתף וכן פירש בקונטרס צפרק הזרוע (לקמן ק"ד:) אבל קשה לר"ת דלמר בוצחים (דף ק"ח.) ולא יתגורו ביזע אין חוגרין במקום שמועין לא למטה ממתניהם ולא למעלה מאשיליהם אלא כנגד אשילי ידיהם והיינו כנגד קוד"א ששם דרך לחגור דאי במקום שחי אדרבה הוא מקום זיעה יותר ועוד דמה שיך לומר ולא למעלה דלמעלה הו' זואר ואין יתגורו שם ועוד דצערין (דף ק"ט.) קאמר ציד עד העזיל וברגל עד הארכובה משמע דעזיל באמצע היד כמו הארכובה באמצע הרגל ועוד דצאהלות (פ"א מ"ח) כשמונה רמ"ח אצבעות קתני ל' צפית היד ששה בכל אצבע שנים צקנה ושנים צפרק אחד זרוע וארבעה צכתף דמרפק הוא קוד"א שכן הוא היד אסרד ומרפק ועזיל הכל אחד דהא צערין (דף ק"ט.) קתני ר' יהודה במתניתין דהתם מכניס ידו עד מרפקו ומתגורם כל אשילי ידים דיוחוקאל (ק"ב) כל מרפוקי ידיא ואין לפרש דקידוש ידים הוא עד בית השחי דהיינו עד הכתף דהא פריך צערין דאורייתא עד הפרק והא גבי תפילין כתיב ידך ומני דצי מנשה ידך זו קיבורת ומשני דאורייתא קיבורת כו' קידוש ידים ורגלים הלכתא גמירי לה משמע דפרק דקידוש ידים ורגלים אין מגיע עד קיבורת וקיבורת מפרש רבינו תם קבורת צפר שזרוע כמו (צ"ד דף ק"ה.) קיבורת דהיינו שהוא לשון קבורת ממרים: וצ"ל אדם ידיו שחרית ומתנה עליהן כ"ל היום. תימה דלמירין צברי פסחים (דף ק"ז.) הנוטל ידיו לא יקדש משום דקידוש מפסיק בין נטילת ידים לטעודה ואמר צפרק אלו דברים (ברכות נ"ג:) צ"ה אומרים מוהגין כוס ואח"כ נוטלין משום דתיכף לנטילת ידים טעודה והשתא הא מועיל תנאי אפילו כל היום ואומר ר"ת דהני מילי כשמתנה שחרית ועוד י"ל דאש"ג דמועיל תנאי לרב אף שלא בשעת הדחק היינו אם אין מים בצמון לו אי נמי יש לו זרין לדברים אחרים: הא

א' [ערכין יט:] מוספתא ידים רפ"ב, ג' מאלן שיך ע"כ ע"כ, א' [ע"כ שיך ע"כ ע"כ, ד' ז"ל שפרשית לרב ששת. מהר"ם, א' [ע"כ חוס' שבת נ"ג. ד"ה צמרפקו וכו']

מוסף רש"י

קידוש ידים ורגלים במקדש עד הפרק. מקום חיבור הקף והזרוע (ערכין יט.)

כל הברש פרק שמיני חולין

קז.

עין משפט
נר מצוה

(א) [בערך ערך ארת גרם רבא וכן גביס הרי"ף ור"ע"ש] (ב) [ז"ל דמקן] (ג) [ז"ל דמקן] (ד) [ז"ל דמקן] (ה) [ז"ל דמקן] (ו) [ז"ל דמקן] (ז) [ז"ל דמקן] (ח) [ז"ל דמקן] (ט) [ז"ל דמקן] (י) [ז"ל דמקן] (יא) [ז"ל דמקן] (יב) [ז"ל דמקן] (יג) [ז"ל דמקן] (יד) [ז"ל דמקן] (טו) [ז"ל דמקן] (טז) [ז"ל דמקן] (יז) [ז"ל דמקן] (יח) [ז"ל דמקן] (יט) [ז"ל דמקן] (כ) [ז"ל דמקן] (כא) [ז"ל דמקן] (כב) [ז"ל דמקן] (כג) [ז"ל דמקן] (כד) [ז"ל דמקן] (כה) [ז"ל דמקן] (כו) [ז"ל דמקן] (כז) [ז"ל דמקן] (כח) [ז"ל דמקן] (כט) [ז"ל דמקן] (ל) [ז"ל דמקן]

ג'יון הש"ס

גבי' ואי בוי' וקיעו שולחם [בבבשית מ'ב [מ'ב] מתהמנתין וזבזו [בבבשית] תו' ד"ה ואי ב' לא החמירו. ע"י גיה דף מט ע"א מוס' ד"ה ט"ז:

מוסף רש"י

מי רביעית. כלי מחוק רביעית מלא [בבבשית מ'ב [מ'ב] ואפילו לשנים. [מ'ב] דמעיקרא הוה שיעורא וקאמו משירי טהרה (ט"ז) ואמ"ר דלית בהו רביעית לשירי האול ולחשון הוה גיה כרי שיעור נטילה (נודר דה). אוכל. מאלל פחות מבינה לא בני נטיל' ולא בני סוכה ולא בני צרכת המזון [לאחר] דדיש כרי יהודה ואללת ושבעת וברכת. חילתה ש"ס גיה שביעה והיטו כבינה, אכל לפניו כלל דהו בני צרכת. שהרי טהרה וחסר ליעות מן העוה"ו בלא צרכת (ט"ז). שגיה קולין גיה צו, אחת שלל טעל ידיו אלא צמפת כרי דיו משום איעות העט ומון נסוכה אכלו ולא בייך אמרו (יומא ט"ז).

רבינו גרשום

פקתא דערבות כו'. פקתא דערבות אין בו מים: ואתנו עלייהו כולי יומא. אתנו דאימת שתרבו ביום תכללו לחם על אותה נטילה: בשעת הדחק אין כלומר היבא דלא שכיחי אין נטילין כו' כיצד הם עושין דולין מן הבור וממלאין צינורות כבינו להשקות השדות וה"ק כשממלאין צינורות אין נטילין מצינורות ואין מטבילין בה ידים מי שהיו ידיו טמאות. ואי מקרב לגבי דולא כו' כלומר כשהדולה שופך אי מקרב ידיו לגבי דולא כו'. ואי בוי' דולא אכלתו כבונם משקה כו' כלומר אם נקוב דולא כשממלא מן האריתא כבונם משקה: מילף לייפי חשוכין במחברין לאריתא ואף מטבילין: כלי שניקב

פקתא דערבות. צקעה של אותה מדינה ואין מים מזויין להסי: **ופליגא דרב.** דשרי אפי' בלא דחק: **האי אריתא דולא.** לניור ששופכין לו מים מן היאור דלוי והוא מוליך מים לשדות: **אין נוטלין ממנו לידים.** לתת ידיו לתוכו ויקלחו המים לתוכו דלאו מכח גברא אמו שכבר עבר כח השופך והן מקלחין מאלהים ואין כאן לא נטילה ולא טבילה נטילה דלאו מכח גברא קאתו טביל' נמי בלייור ליתא שאין כאל שער מוקה: **ואי מיקרב גזי דולא.** כשהדולה שופך והו נטיל' ידיו סמוך למקום השפיכה והמים מקלחין מכח השפיכה לתוך ידיו שפיר דמי: **ואי בוי' דולא כבונם משקה.** כשהנקב מכניס משקה גדול הוא קלת וקילות היולא ממנו נראה והשופך שופך דרך פיו לנייור והנקב מקלח מאחוריו ליאר: **מילף לייפי.** לנייור עס היאור ע"י דלי ומטבילין בלייור את הידים דלאו טבילה גמורה היא ודיה דחבור זה ולא צעין כשפורפת הנוד כדון עירוב מוקואות דעלמא: **כלי שניקב כו'.** לאו כלי הוא דרבעין כלי תקון: **הא לאו והא לפרי.** לתד רביעית צעין מתחלה אכל לתרי שהיה צו רביעית ונטל הראשון ואח"כ נטל השני אע"ג דלא הו רביעית דנטילת שני שפיר דמי הוואל ומשירי טהרה אמו כדמפרש לקמיה מי רביעית ט: **קפידו אמונא.** שיהא כלי שלם: **אחוסא.** שיהא בהו דקאמו משירי טהרה. אכל מעיקרא כריך שיהא צו רביעית: **נטלא צו רביעית.** של זכוכית קרי נטלא והיא מונענת לשער בה כלי של כל רביעית ואלו שמתקנו לטוב ידיו: **כווא.** של חרס: **שקנה.** חקקה לקבל רביעית אף על גב דמעיקרא לאו לאשתמושי בגווה עזירא ואין חללה עשו לתוכו: **חמס וכפישה.** מיני נודות של עור הן: **שק וקופה.** אין מלאכתן למיס דרוכין אין מקבלין מים: **צמפה.** מי שלל נטל ידיו מנהו לפרושי' מפה על ידיו ולא יגע באוכלין ויאלל: **וכשנתנו לו לרבי צדוק אוכל פחות מבינה נטלו ואלו היה נטל ידיו ולא היה מנכירי סוכה ולא צרכת המזון: לא.** הא דנקט פחות מבינה משום סוכה וצרכת נקט ליה: **עבדין**

הא"א אריתא. פי' צקונטרס לניור ששופכין לו מים מן היאור דלוי והוא מוליך מים צדה אין ר"ל שיהא לנייור קרוי אריתא דהא יאורים מתרגמינן אריתי וצפ' הפרה (צ"ק נ): אמר ההוא תורא דנפל לאריתא ומשמע שם שהוא עמוק עשרה טפחים: **דלא אתו מבח גברא.** פירש בהלכות גדולות שמוטר להטביל ידים בתוך הכלי דחשיבא נטילה והביא ראה מפ"צ דחזנים (דף פא). דלביעיל להו מהו לקדש ידיו ורגליו צביר ממנו אמר רחמנא ולא לתוכו משמע דצדיקו ידים מצעי ליה משום דחשיב ממנו אכל דנטילת ידים אפילו בתוכו מותר וקשה לפירושו דהכא אמר אינו נוטל ממנו דלא אמי מכח גברא משמע דבעינן כח גברא השופך ומיהו י"ל דבעינן נטילה מן הכלי בין טובל ע"י ידיו בתוך הכלי ובין שופך מן הכלי על ידיו יש כאל נטילה מן הכלי אכל הכא ידיו חוץ לכלי הן וכבר פסק כח הכלי כשהמים צאים עליו הלכך אין כאל נטילה מן הכלי וגם טבילה אין כאל שהן שאובין והא דנקט דלא אמו מכח גברא לאו דוקא מכח גברא אלא משום דלא אמו מכח כלי דבעינן נטילה מן הכלי אי"נ משום דתנן צמס' ידים צפ"ק (מ"ה) הכל כשרין ליתן מים לידים אפילו חרש שוטה וקטן ומניח חצית בין צרכיו ונטל הקוף ומניח חצית על גרו ונטל הקוף וטון לידים רבי יוסי פוסל בשניהם פירוש צקוף וצחצית נוטה על גרו והמים נשפכים מאלהיהן דעבי רבי יוסי מכח גברא ומ"ק לא צעי אלא שיהא כח כלי והשתא שמתעל דנקט כח גברא אמי כרבי יוסי אכל ההלכות גדולות אי אפשר להעמיד אלא כרבעין וזריך להחמיר כיון דסוגיא דשמתין כרבי יוסי ואם אדם נוטל ידו אחת וחזר ומשפשף בצרכתה כריך לחזור ולנטול כדלמרינן צפרק שני לידים (מ"ג) נטל ידו אחת ושפשף בצרכתה טמאה ואם שרה פתו צמס או הדיח בהן את הכלים פסולים לנטילה ואם הדיח בהן ידיו כשרין דהכי תנן צמסת ידים וזריך לשפוף מים על ידיו ג' פעמים פעם ראשונה כדי להעביר טיט ודבר החוץ מעל ידיו ופעם שניה לטהר ידיו ופעם שלישית לטהר אותן מים וכן מוכח בצמנה דוכתי

צמסת ידים שזריך מים ראשונים ושניים ומיהו אם צפעת אחת שופך מים הרבה כשיעור רביעית ידיו טהורות ידיו טהורות ואין בו מים: **ידו אחת צמטיפה אחת ידו טהורה שמי ידיו משטיפה אחת ר"מ ממטא עד שיטול מי רביעית פירוש ואפילו באין משירי טהרה דלא צעו רביעית כשנטול צמטי פחות ויהשתא דליכא אלא שטיפה אחת כריך רביעית צמטיפה זו אכל צנוטל ידו אחת לא כריך רביעית כי אמו משירי טהרה אלא שמהא אריתא מרובה כשמים: **ואי בוי' דולא כבונם משקה מילף לייפי.** ואע"ג דלענין טבילה כל גופו לא מהני מתרי טעמי דנזק אינו חבור וגם צעין כשפורפת הנוד לענין עירוב מקואות גזי רביעית ידים: **לא החמירו: קפדייתו אחוותא.** והא דתנן צמסת ידים (פ"א מ"ג) נפל בהן דיו או קנקתמו ונשתנו מראיהן פסולין דלמא הני מיילי לתרומה: **ולא היא שאני התם דקא אתו משירי טהרה.** משמע דמעיקרא צעי למימר דאפילו הראשון לא צעי שיעור ותימה דהא אף לראשון ומכאן דלמא דלמא דממניין לתרומה והוה דייק מנייה דכי היכי דאפילו לתרומה לא צעין שיעור לשני ה"ה צולין רביעית אלא שמשופעת היא ואינה יושבת אלא מסומכת כעין כסוי כסות של כסף וכסוי קנקנים ותקנה היינו שהרחיבה מלמטה עד שיושבת אלא מסומכת וקודם שתקנה אין נוטלין ממנה דאין בית קבול שלה חסוד כיון שאם צא להוסיב בלא סמיכה היו המים נשפכין ואין נשאר בהם רביעית ואמר לעיל כלי שאין מחזיק רביעית אין נוטלין ממנה וכן משמע צמסת ידים (שס מ"ג) דחשיב מנופת חצית צהדי לפנות הכלים דאין מחזיקין חקיקה אלא לפי שאין יושבין אלא מסומכין כדפרישית: **ולא ברך אחריו.** סבר כרבי יהודה דעבי כבינה דדריש ואללת וצמפת חכילה שיש בה ציעה דהיינו כבינה צפרק ג' שאכלו (צרכת מט): ודוקא לאחריו אכל לפניו משמע דמזכרין וכן לר"מ דפותר בצמפת מצוית היינו דוקא לצקוף אכל בתחלה מצדף אף בצמפת מצוית וצדיקו צירושלמי הכי ואע"ג דכריש כילד מצרכין (שס לה). נפקא לן צרכה דלכתחלה מק"ו מצרכה דלסוף כשהוא שצע מצדף כשהוא רעב לא כ"ש מ"מ לא שייך לומר דיו ומצדף בתחלה אמהשו ואע"ג דלא מצדף צקוף דאמו ק"ו אינו אלא גילוי צעלמא דצרכה דלפניו לאו דאורייתא כדנן צפרק מי שמתו (שס דף כ): צעל קרי על המזון מצדף ואינו מצדף לפניו וכן צפרק היה קורא (שס טו). תניא הפועלים שהיו עושים מלאכה אכל צעל הבית ואוכלין פתן אין מצרכים לפנייהם אכל מצרכים לאחריהם שמי צרכות: **מאי לאו הא כביצה בעי נטיילת ידים.** תימה היכי מני למימר הכי הא ע"כ בתרומה אפי' כביצה לא צעי נטילת ידים דהא המירו מפה לאוכלי תרומה דרבי לזקן כהן הוה כדמוכח צפ' מי שמתו (שס כ): צבי מדלגים היינו ע"ג ארונות כו' וצפ' כל פסולי המוקדשין (צרכות לו). גזי ההוא צוכרל דהוה ליה לר' לזקן וצפ"ק דיצמות (דף טו): והיה אוכל חולין על טהרת תרומה (ו"ל דהוה מני למימר וליטעמין. [ע' מוס' יומא עט: ד"ה הא ומוס' סוכה כו. ד"ה הא כביצה]:**

לו א מיי פ"ו מהל' צרכות הלכה י [נטו"ע א"ח ס"ח קט] סתיף אן: **לח ב מיי** שם הלכה יד ועי' צ"ח סג סג עשין כו טו"ע א"ח ס"י קנט סתיף אן: **ונוכר אלפס** צרכות פ"ח דף מה: **וגרסמו** אמר רבא וע"ש עוד דגרסא אחרת היה לו כסוגיא דהכא והביאו הר"ש הכא בסמין יד: **לח ב מיי** שם הלכה יא יב ועינן צ"ח טו"ע שס סתיף אן וס"י קס סתיף יג ונוכר אלפס שם דף מו. **וגרסמו** א"ל רב אשי לאמימר: **מ ב מיי** פ"ח מהלכות מקואות הלכה ח וע"ש סג שם טו"ע א"ח ס"י קס סתיף יג: **מ א ו ז מיי** פ"ו מהל' צרכות ה' [ד] א טו"ע שם סתיף ה: **מ ב ח מיי** פ"ו מהלכות צרכות הלכה יא טו"ע א"ח ס"י קנט סתיף ג: **מ ג ט מיי** שם הלכה יא טו"ע שם ס"ד: **מ ד כ מיי** פ"ו מהלכות צרכות הלכה יז ועי' בהשמות ובי"מ סג עשין כו טו"ע א"ח ס"י קנט סתיף ה:

הלכה זו

צלס